

Сервачак О.В., к.псих.н., доцент кафедри історії і права
Коваленко І.І., студентка
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
м. Покровськ, Україна

ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ, СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ МОЛОДІ

Сучасне життя характеризується стрімкими змінами у всіх його сферах. Динамізм перетворень та невизначеність притаманні також ситуації на ринку праці України. За даними, які публікуються Держстатом [1], рівень безробіття серед української молоді вище, ніж в інших вікових групах, а 52% молодих людей працюють не за фахом диплому [2]. На законодавчому рівні держави гарантовано право вільно обирати професію [3], але не регламентовано зусиль молоді людини, направлених на здійснення професійного вибору, пошуку, або створення свого робочого місця. Потреба у створенні системи ефективної профорієнтаційної допомоги молоді набуває все більших масштабів. На це впливає ряд факторів: складний і диференційований світ професій; професійні наміри більшості юнаків не збігаються з потребами ринку праці; стрімко змінюються та зростають вимоги до професійної підготовки. Молодіжне безробіття і невідповідність кваліфікації призводять до високих державних витрат через виплати допомоги, недоотриманих податків, негативно впливають на здоров'я людини, її соціальну активність тощо. Отже, вивчення проблеми професіонального самовизначення актуальне, як на рівні кожної особи, так і на рівні державного управління.

Теоретичні розробки цього питання здійснено у площині різних наук: педагоги профорієнтацію розглядають як цілеспрямовану діяльність, пов'язану з формуванням у підростаючого покоління професійних інтересів і схильностей у відповідності з особистими здібностями, потребами суспільства; в площині соціології та економіки, профорієнтація – це сукупність соціально-економічних відносин між суспільством і його членами з питання формування робочої сили з урахуванням суспільних потреб; у психології профорієнтація трактується як

психологічний процес, який складається з прийняття оптантом рішення про свій професійний вибір та впливу на його психіку з метою формування професійних намірів. За думкою В.Д. Симоненко «...профорієнтація є педагогічною за методами, соціальною за змістом, за результатами економічною і державною за організацією роботи» [4].

Американський психолог Д. Сьюпер, автор теорії професіонального розвитку, розробив модель професійного розвитку, визначив фактори, за якими людина має обирати професію: образ «Я», інтелект, можливості, інтереси, особистісні цінності, відношення до праці й професії, потреби, риси особистості та професійна зрілість [5]. Поняття професійної зрілості розуміються дослідниками досить широко: уявлення працівників про кар'єру, підготовка до майбутньої діяльності, процес вступу у світ праці (орієнтація, пошук, навчання і т. д.), весь професійний шлях людини. Становлення професійної зрілості школярів, готовності здійснити професійний вибір стало предметом подальшого дослідження.

Діагностична методика Чернявської А.П. «Професійна готовність» була запропонована старшокласникам Родинської ЗОШ №35 (51 респондент) та студентам II курсу ДонНТУ (55 респондентів). Аналіз результатів свідчить про недостатній розвиток профорієнтаційної готовності молодих людей (рис. 2).

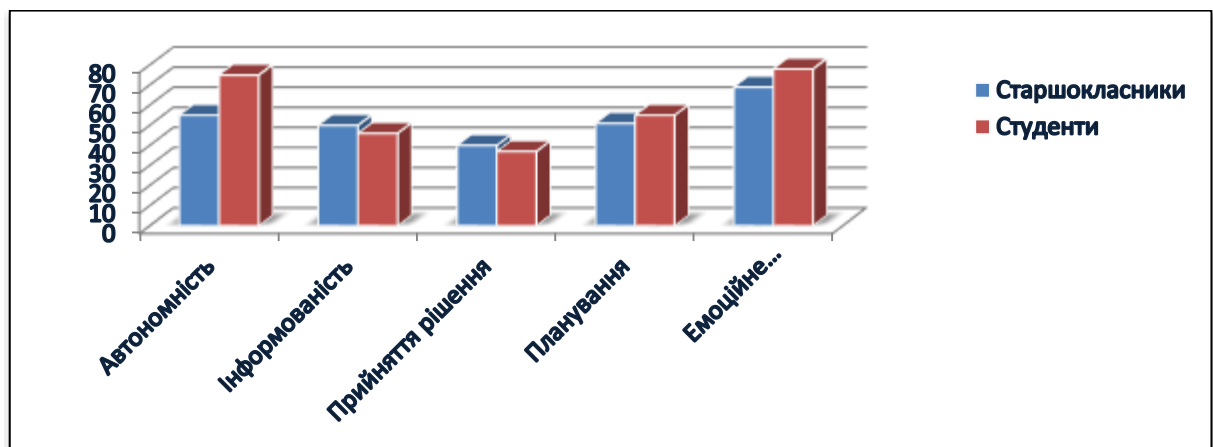

Рис..1.Результати дослідження за методикою «Професійна готовність».

За першим параметром методики, автономністю, середній показник школярів – 55%, у студентів – 75%, що говорить про тенденцію зростання рівня самостійності молодих людей. Показник інформованості у старшокласників становить – 50% та 46% у студентів. Середні оцінки складових професійної готовності — вміння приймати рішення та планувати, низькі, що при низькому рівні автономності школярів логічно, але вони не змінилися й у студентів.

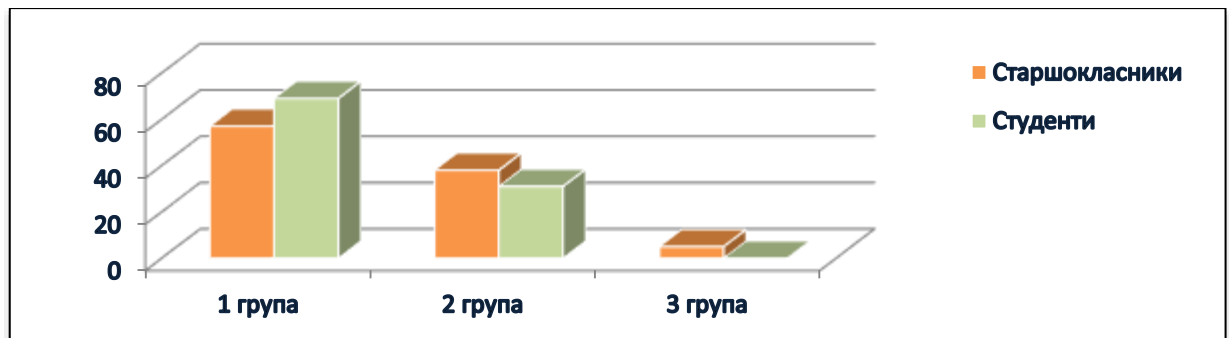

Рис.2. Показники професійної готовності за параметром емоційного ставлення.

У ході дослідження виділилися групи респондентів відповідно до їхнього емоційного ставлення до ситуації вибору та майбутньої професії: 1) емоції зацікавленості; 2) невизначене емоційне ставлення; 3) емоції тривоги, страху (мал. 2). Більшість старшокласників не сприймають ситуацію вибору професії, що стоїть перед ними, у негативному руслі, але мають невизначене емоційне ставлення до ситуації вибору – 38% школярів, а серед студентів – 31%, незважаючи на те, що вже отримують певну кваліфікацію.

Тож, проведене дослідження свідчить про певну динаміку параметрів професійної зрілості у студентів університету. Природнім є зростання автономності серед студентів. Це, скоріш за все, пов'язано з появою нових обов'язків та зміною життєвих обставин. Інші показники не дуже різняться: інформованість і вміння приймати рішення та планувати своє життя знаходяться на приблизно однаковому рівні з школярами.

Результати дослідження дозволяють оцінювати профорієнтаційну роботу

навчальних закладів як недостатньо ефективну та таку, що потребує розробки заходів для розвитку всіх параметрів професійної готовності.

З метою дослідження актуальності та суспільної значимості проблем професійного самовизначення молоді з 20.11.2016р. по 27.11.2016р. було проведено опитування за авторською анкетой серед 264 Інтернет-користувачів, жителів Покровська. 88,2% респондентів вважають профорієнтацію важливим інструментом формування готовності молоді здійснити професійний вибір, 81,9% опитуваних зазначають той факт, що заходів з профорієнтації проводиться мало, їх ефективність досить низька. Отже, існує необхідність створення соціального інституту профорієнтаційної допомоги, як системи соціальної підтримки молоді з надання сучасних професійних послуг.

В Україні професійна орієнтація до 1991 року була орієнтована на відтворення робочої сили для планової екстенсивної економіки. Такої системи, що охоплювала б усі рівні допрофесійної й професійної підготовки людини, а також надавала їй підтримку й послуги в період професійної діяльності, створено не було [6]. Ситуація не змінилась і з переходом економіки незалежної України до ринкових відносин.

Цінним є аналіз досвіду організації профорієнтаційної допомоги в країнах з розвинутою ринковою економікою, де профорієнтація має багатоступінчасту модель, не обмежується рамками навчальних закладів. З раннього підліткового віку з учнями проводяться комплексні тестування, консультації, колективні заходи із залученням батьків.

У Франції та Канаді для професійних консультацій молоді створено спеціальні центри. У таких країнах, як Німеччина та США, протягом навчання на кожну дитину заводиться зошит, де зазначається загальна інформація про сім'ю, особисті інтереси, професійні наміри тощо. Згодом цей зошит разом з додатковими даними про успішність навчання та підсумками тестування служить основою для профконсультацій. У Японії профорієнтація майже повністю зосереджена в середній школі і складає ядро навчальних програм. Починаючи з 7 класу, кожен рік учень має за вибором взяти участь у різних видах

робіт з 16 фіксованих сфер праці, які загалом відображають ринок праці в Японії. За три роки учні вже мають 48 професійних проб, а потім отримують рекомендації щодо майбутнього вибору професії, згідно з даними моніторингу за роботою.

Отже, проблема профорієнтації як інструмента формування професійно зрілої особистості в наш час є досить актуальною і потребує розробки та впровадження її ефективної системи. Авторське дослідження демонструє низькі показники параметрів профорієнтації готовності молодих людей. Важливим є об'єднання зусиль різних соціальних інститутів та комплексний підхід до організації професійної орієнтації – поєднання інформування про світ професій, вимог ринку праці з діагностикою особистих вмінь та вподобань, розвитком професійно важливих якостей, вмінням планувати, приймати рішення та психологічною підтримкою молодих людей на етапі пошуку свого місця в професійному світі, професійного становлення особистості.

Література:

1. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) за статтю, віковими групами та місцем проживання у 2015 році // Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
2. В Україні презентовано профорієнтаційний тест для молоді «Моя кар'єра» // Міністерство освіти і науки України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2015/10/09/v-ukrayini-prezentovano-proforientacijnij>
3. Кодекс законів про працю України. – К.:Либідь, 2000 – с. 844.
4. Дементьев И.В. Профессиональная ориентация: анализ научных подходов / И.В. Дементьев // Кіраванне у адукацыі. – 2008. – №11 – с. 56-62.
5. Super D.E. A theory of vocational development // American Psychologist, 8. – 1953 – pp. 185-190.
6. Закатнов Д.О. Стан і проблеми професійної орієнтації // Електронна бібліотека НАПН України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/2630/1/stProforientaciy_rtf.pdf